

Remissvar Ds 2024:29 Aktivitetskrav inom försörjningsstödet – för arbete, egenförsörjning och nationell likformighet

2025-03-07

Fremia, Famna
Box 17011
104 62 Stockholm

Besöksadress
Krukmakargatan 21
Stockholm

Fremia
08-702 54 00
info@fremia.se
fremia.se
patrik.schroder@fremia.se

Famna
0707-38 39 95
infor@famna.org
famna.org
Aleksandra.wasso@famna.org

Famna och Fremia tackar för möjligheten att lämna synpunkter på Ds 2024:29.

Fremia är en arbetsgivarorganisation med 5 000 medlemmar inom civilsamhälle och Kooperation. Tillsammans har våra medlemmar 150 000 anställda och många fler ideellt engagerade. Många av våra medlemmar är verksamma i välfärden och inom arbetsmarknadspolitiken.

Famna är riksorganisationen för idéburen välfärd med uppdraget att synliggöra den idéburna välfärdssektorns roll, särart och potential i den svenska välfärden. Famna har cirka 100 medlemmar som alla bedriver välfärd utan vinstsyfte. Medlemmar har lång erfarenhet av att tillhandahålla sociala tjänster, kvalificerad vård, arbetsmarknadspolitiska insatser och individuell omsorg samt identifiera tapp och glapp i den offentligt finansierade välfärden. Famna är en associerad förening till arbetsgivarorganisationen Fremia.

Vi välkomnar intentionen att möjliggöra en meningsfull sysselsättning för alla och skapa nationell likformighet inom försörjningsstödet. Vi anser dock att de föreslagna förändringarna måste ta hänsyn till den heterogena grupp som uppbär försörjningsstöd vilket innebär att det till skillnad från utredningens förslag finns flera grupper inom målgruppen som är i behov av undantag från aktivitetskravet. Att aktivitetskravet ska omfatta heltid är inte realistiskt. Något som baseras på civilsamhällets och den idéburna sektorns långa erfarenhet av målgrupper som befinner sig särskilt långt från den reguljära arbetsmarknaden.

Vi vill understryka vikten av att förändringar som dessa i alla avseenden bör ta hänsyn till alla människor lika värde och rätten till ett värdigt liv oberoende av livssituation.

Vi vill också påminna att hänsyn behöver tas till civilsamhällets roll och omistliga möjlighet att stärka individers förutsättningartill egenförsörjning och social inkludering. Framför allt gällande långtidsarbetslösa som sektorn har lång erfarenhet av att stötta på vägen till självförsörjning.

Nyckeln till framgång i den föreslagna åtgärden är inte en heltidsaktivitet, utan att de aktiviteter som erbjuds deltagarna, oavsett omfattning, faktiskt är meningsfulla på ett sätt som gör att det sker succesiv progression och att individen kan tillgodose sig den utveckling som aktiviteten syftar till.

Individer som uppbär försörjningsstöd och av olika skäl inte kan tillgodose sig den utveckling eller förändring som aktiviteten har till syfte bör bli undantagna aktivitetskravet i den omfattning som krävs, om så behövs i full omfattning.

Det bör tydligt framgå av regelverket att aktiviteterna i aktivitetsplikten ska bygga på meningsfullhet för arbetssökande utifrån kunskapsläget, och inte på vad som är godtyckligt meningsfullt.

7.3 Famna och Fremia tillstyrker insatser, men avstyrker att dessa begränsas till kommunal förvaltning. Vi tillstyrker utredningens förslag om fyra insatser. Vi avstyrker avgränsningen till att endast gälla kommunala insatser och arbetsplatsförlagda aktiviteter inom en kommunal förvaltning. Det är oklart för oss varför utredaren väljer att lägga fram förslaget på detta vis.

Många av civilsamhällets organisationer har en viktig roll i att skapa inkluderande arbetsnära sammanhang och meningsfulla aktiviteter för personer som står långt från arbetsmarknaden. Ett ensidigt fokus på kommunala insatser kan leda till att befintliga civilsamhällesinitiativ försvåras, trots att de har en lång tradition av att tillhandahålla insatser för människor som är långtidsarbetslösa och kan skapa långsiktigt hållbara lösningar.

Vi vet att det i många kommuner redan finns ett väl upparbetat samarbete mellan kommun, kommunala bolag, civilsamhälle och näringsliv. Det är rimligt att fortsätta att utveckla ett sådant arbete. Inte minst med hänsyn till att insatsen kan komma att beröra ett stort antal människor. Det blir orimligt att ett sådant uppdrag ska avgränsas till att lösas inom kommunal förvaltning.

Utredningen nämner upphandlingsfrågor vid några tillfällen ofta i förhållande till att driva i egen regi, eller att upphandla. Famna och Fremia vill påminna om att det finns fler samverkansformer och varianter av upphandling. Det finns möjligheter till

reserverade upphandlingar för idéburen sektor, direktupphandlingar under tröskelvärden, anmäla deltagande i leverantörssystem, uppdragsfinansiering och Idéburet Offentligt Partnerskap, IOP. Vår bedömning är att samtliga dessa former kan vara aktuella att använda för att utveckla samverkan mellan det offentliga och civilsamhället.

6.1 Osäkert kunskapsläge – med grund i bristande dokumentation och jämförbarhet. Utredningen är öppen med att kunskapsläget är osäkert. Ett annat sätt att formulera det på är att det saknas evidens på en rad av de områden som utredningen diskuterar och ger förslag på. Det finns all anledning att tillämpa stor försiktighet när det gäller att ta beslut som får stor inverkan på utsatta människors liv.

Utredningen nämner som en kunskapskälla det danska Beskæftigelses Indikator Projektet (BIP). Som bland annat betonar vikten av att arbeta med flera parallella insatser samtidigt och att handledarens övertygelse om att individen kan få arbete. Många av Famnas och Fremias medlemmar har studerat metoden nära och är likasom utredaren inne på att det verkligen finns viktiga erfarenheter att använda sig av och bygga på.

Utredningen räknar med en ganska intensiv handledning. Kostnadsuträkning som gjorts (s 247) bedömer att 1/3 av platserna behöver en anställd per 30 deltagare. 1/3 av platserna får en anställd per 15 deltagare och 1/3 av platserna behöver en anställd per 5 deltagare. Ambitionen om hög personaltäthet är viktig för insatsens meningsfullhet och resultat, detta eftersom den som under lång tid stått långt ifrån arbetsmarknaden behöver insatser som är personalintensiva.

7.1.1, 7.2.2, Utmaningar, likformighet, individanpassning och en reglering som fungerar. Utredningen diskuterar likformighet och behovet av en reglering som fungerar. Likformighet är ett viktigt värde att säkerställa inte minst ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Samtidigt behöver aktivitetskravet anpassas efter lokala förhållanden. Arbetsmarknaden ser olika ut i olika kommuner, och ett statistiskt krav på sysselsättning riskerar att skapa en orimlig börda för individer i regioner där tillgången på arbete är begränsad. Här behövs en fortsatt uppmärksamhet för att uppnå balans.

7.3 Behov av fokus på individuella lösningar (specifikt angående heltid) samt 7.6.1 Famna och Fremia ställer sig frågande till att aktivitetskravet ska gälla heltid, ett krav som framgår både av uppdraget och i förslag 7.3. Vi betonar att vissa individer i behov av

försörjningsstöd, som av olika skäl inte är inskrivna vid Arbetsförmedlingen, kan ha en låg arbetsförmåga och kan ha saknat fungerande sysselsättning under en längre tid. Ett heltidskrav kan i värsta fall omöjliggöra deltagande i stället för att föra individen närmare meningsfull sysselsättning, särskilt om förmågan inte är fullt utredd. Fremia ser positivt på utredningens tydlighet kring att individers andra aktiviteter såsom vård, aktiviteter med arbetsförmedling, rehabilitering och rådgivning ska räknas in i heltidskravet (förslag 7.6.1). Även detta ställer höga krav på arbetet med individuella planer och flexibilitet.

7.17 Kunskapsstöd till kommunerna. Famna och Fremia tillstyrker utredningens förslag om ett inrättande av en delegation till stöd för implementering. För att utredningens förslag ska kunna genomföras på ett rimligt sätt. Vi ser också att det blir viktigt att ett sådant stöd harmonieras med stödet för socialtjänstens omställning utifrån en ny socialtjänstlag.

7.12 Samverkan och informationsöverföring. Utredningen föreslår ingen ytterligare reglering för samverkan mellan socialnämnd och Arbetsförmedling. Fremia delar inte utredningens bedömning, att det finns tillräckligt tydlig reglering och utvecklingsarbete som säkerställer att samverkan fungerar väl mellan socialtjänsten och Arbetsförmedlingen är korrekt. Det är bra att Arbetsförmedlingen har fått en förtydligad instruktion att samverka med kommuner, strategiskt och runt enskilda individer. Men här kommer det att krävas mer. Samverkan och informationsöverföring är inget som bara händer.

7.4 Målgrupp och när kravet ska inträda. Famna och Fremia ställer sig frågande till om och hur individer med en sjukskrivning eller som är i behov av en sjukskrivning ska omfattas av kravet att en vuxen person som uppbär försörjningsstöd sedan minst två månader deltar i kommunala insatser som möter behovet av meningsfull heltidssysselsättning.

Av utredningen framkommer att kommunerna rapporterar att personer som registreras med försörjningshinder ofta har diagnostiserad eller odiagnostiserad ohälsa och ibland saknar sjukskrivning, vilket gör aktivitetskravet om än mer komplext att verkställa.

Även bedömningar av arbetsförmåga kan variera mellan olika myndigheter. Arbetsförmedlingen, socialtjänsten och Försäkringskassan kan göra olika bedömningar av en individs arbetsförmåga. Till exemplen kan sjukvården bedöma att en person saknar arbetsförmåga, men att Försäkringskassan ändå nekar sjukersättning.

Detta kan skapa en gråzon där personer förväntas delta i aktivitetskravet trots att deras hälsa egentligen inte tillåter det.

Utredningen erkänner att vissa grupper har särskilda behov, men det finns en risk att personer med komplex problematik hamnar i kläm till följd av nämnda faktorer. Frågan om undantag behöver därför vara tydligare reglerad och inte lämnas för mycket åt individuell bedömning.

Famna och Fremia anser att aktivitetskravet inom försörjningsstödet kan vara ett verktyg för att förbättra egenförsörjningen, men det får inte leda till oönskade konsekvenser för de mest utsatta grupperna.

Vi uppmanar regeringen att i det fortsatta arbetet involvera civilsamhället som en central aktör i implementeringen av reformen. Vi vill också påminna om Social Economy Action Plan, EU-kommissionens strategi för att stärka och utveckla den sociala ekonomin inom unionen. Planen syftar till att förbättra ramvillkoren för sociala företag och organisationer genom finansiering, kompetensutveckling och bättre regelverk. Rådet antog i december 2023 rekommendationer om utvecklingen av den sociala ekonomin, där medlemsstaterna uppmanas att skapa gynnsamma förutsättningar genom nationella strategier, förbättrad tillgång till finansiering och stärkta offentliga partnerskap. Rekommendationerna markerar ett ökat politiskt stöd för sektorn och lyfter fram dess roll i en hållbar och inkluderande ekonomi. Fremia ser att regeringen med ett aktivitetskrav inom försörjningsstödet har möjligheter att arbeta i linje med EUs vilja att stärka den sociala ekonomin, om man inte stänger insatserna till att enbart gälla för kommuner i egen regi.

Med vänlig hälsning,

Patrik Schröder

Samhällspolitiskt ansvarig
Fremia

Aleksandra Wasso

Sakkunnig idéburen välfärd
Famna